

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड (10वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1019

पुराणेतिहासः

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश : निर्देशानुसारेण सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. उचितं विकल्पं चित्वा लिखत —

6×1=6

(क) विदुरोपाख्यानस्य वर्णनं दृश्यते—

(अ) भागवते

(ब) महाभारते

(स) रामायणे

(द) रघुवंशे

(ख) श्रीमद्भागवतपुराणे कति स्कन्धाः सन्ति ?

(अ) नव

(ब) दश

(स) द्वादश

(द) अष्टादश

(ग) अग्निपुराणम् इति कथ्यते—

(अ) शब्दकोषः

(ब) विश्वकोषः

(स) अमरकोषः

(द) वित्तकोषः

(घ) कः सूतपुत्रः ?

(अ) भीष्मः

(ब) कर्णः

(स) विदुरः

(द) दुर्योधनः

(ङ) गान्धारी कस्य भार्या ?

(अ) धृतराष्ट्रस्य

(ब) पाण्डुराज्ञः

(स) द्रोणाचार्यस्य

(द) कृपाचार्यस्य

(च) शान्तनोः पुत्रः आसीत्—

(अ) भीष्मः

(ब) व्यासः

(स) द्रोणाचार्यः

(द) कर्णः

2. प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयत —

6×1=6

(विद्या, व्यासस्य, मा निषाद, रेणुका, ब्रह्म, सम्भूतो)

(क) जमदग्नेः भार्यायाः नाम अस्ति।

(ख) आग्नेये हि पुराणेऽस्मिन् सर्वा प्रदर्शिता।

(ग) अष्टादश पुराणेषु वचनद्वयम्।

(घ) प्रतिष्ठां त्वम् अगमः शाश्वतीसमाः।

(ङ) प्राकृतः सर्गः बुद्धिपूर्वकः।

(च) अग्निनोक्तं पुराणं यदाग्नेयं सम्मितम्।

3. युगमेलनं कुरुत -

6×1=6

'अ'

'ब'

(क) कुलपर्वताः -

(i) पाञ्चाली

(ख) द्रौपदी -

(ii) कर्णः

(ग) कुन्ती -

(iii) भीष्मः

(घ) नीलकण्ठः -

(iv) विदुरः

(ङ) देवव्रतः -

(v) शिवः

(च) धर्मराजः -

(vi) सप्त

4. एकपदेन उत्तरम् लिखत :

7×1=7

(क) महाभारतस्य मुख्ययुद्धस्थानं किम् अस्ति ?

(ख) भगवद्गीता कति अध्यायेन युक्ता ?

(ग) पुराणस्य उपदेशकः कः ?

(घ) महाभारतस्य मुख्य पात्रः कः ?

(ङ) महर्षि दत्तात्रेय हंसः कुत्र विचरणं करोति ?

(च) नरकस्य द्वारं कति ?

(छ) सज्जनस्य आचरणं किम् ?

5. शुद्ध वाक्यानां समक्षम् 'आम्' अशुद्ध वाक्यानां समक्षं 'न' इति लिखत :

7×1=7

- (क) अर्जुनस्य अपरं नाम किरीटी अस्ति।
- (ख) हस्तिनापुरस्य अपरं नाम इन्द्रप्रस्थः नास्ति।
- (ग) महाभारते शीलनिरूपण-अध्यायः अस्ति।
- (घ) पुराणेपूर्णचंद्रेण श्रुतिज्योत्स्ना प्रकाशिता।
- (ङ) अग्निपुराणः भारतीयसंस्कृतेः विश्वकोषः अस्ति।
- (च) मन्त्रब्राह्मणयोर्वेदनामधेयम्।
- (छ) मूर्खः विद्वान् भवति।

एकवाक्येन उत्तरत—

10×2=20

- 6. पुराणस्य परिभाषां लिखत।
- 7. सृष्टेः क्रमः किं शिक्षयति ?
- 8. ईश्वरस्य इच्छया किं भवति ?
- 9. अष्टादश अध्याये कस्य उल्लेखः अस्ति ?
- 10. अग्निपुराणे इतिहासस्य कः अंशः दृश्यते ?
- 11. पुराणानि कीदृशाः ग्रन्थाः सन्ति ?
- 12. लोभः किं जनयति ?
- 13. शान्तपुरुषः कथं भवति ?
- 14. पुराणस्य पंचलक्षणेषु के के सम्मिलिताः सन्ति ?
- 15. कालगतिं को जानाति ?

16. केचन षड् प्रश्नाः समाधेयाः —

6×3=18

- (क) अग्निपुराणं कस्य श्रेण्यां गणयते ?
- (ख) अग्निपुराणस्य भारतीय संस्कृतौ किं महत्त्वम् ?
- (ग) बुद्धिमान् पुरुषः कथं आचरति इति विदुरः कं कथयति ?
- (घ) महाभारतस्य मुख्याः विषयाः लेख्याः।
- (ङ) विदुरनीत्यां धर्मस्य महत्त्वं कथं वर्णितम् ?
- (च) विदुरनीत्यां सज्जनस्य लक्षणानि लिखत।
- (छ) विदुरनीत्यां दुर्जनस्य स्वभावः कथं वर्णितः ?

दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः समाधेयाः —

5×4=20

- 17. सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात्, न ब्रूयात् सत्यमप्रियम्।
प्रियं च नानृतं ब्रूयात्, एषः धर्मः सनातनः॥ व्याख्या कार्या।
- 18. त्यजेदेकं कुलस्यार्थे, ग्रामस्यार्थे कुलं त्यजेत्।
ग्रामं जनपदस्यार्थे आत्मार्थे पृथ्वीं त्यजेत्॥ व्याख्या कार्या।
- 19. क्षमा धर्मस्य मूलं हि, क्षमा वीरस्य भूषणम्।
क्षमा वशीकृता लोका, क्षमा सर्वं प्रतिष्ठितम्॥ व्याख्या कार्या।
- 20. लोभः पापस्य कारणम्, लोभः सर्वविनाशिनः।
लोभात् क्रोधः समुद्भूतः, लोभात् सर्वं प्रणश्यति॥ अस्य अन्वयः कार्यः।
- 21. उपकारिणि यः साधुः, साधुरेव स उच्यते।
अपकारिणि यः साधुः, साधुः साधुतरो मतः॥ अस्य अन्वयः कार्यः।
- विश्लेषणात्मकप्रश्नाः समाधेयाः—
- 22. (क) महाभारतविषये सविस्तारं लिखत।
(ख) पुराणानां महत्त्वं लिखत।

2×5=10